

Asia: VN/5025/2025

Lausuntopyyntö luonnoksesta valtioneuvoston asetukseksi terveydenhuollon ammattihenkilöistä annetun asetuksen 16 §:n kumoamisesta

Lausunnonantajan lausunto

1. Mitä vaikutuksia arvioitte ehdotetulla ammattihenkilöasetuksen 16 §:n kumoamisella olevan esimerkiksi yhteiskunnan tai kotitalouksien kustannuksiin, terveydenhuollon asiakkaisiin, palveluntuottajiin ja henkilöstöön?

Kohta 2.

2. Muut huomiot

Suomen Erikoislääkäriyhdistys kannattaa kaikkia niitä Hyvän työn ohjelman toimia, jotka lisäävät terveydenhuollon mahdollisuutta toimia tehokkaasti, laadukkaasti ja turvallisesti. On järkevää tarkastella terveydenhuollon ammattihenkilöiden osaamista ja resursseja joustavasti silloin, kun se on potilasturvallisuuden kannalta mahdollista.

Ammattihenkilöistä annetun asetuksen 16 §:n poisto koko pykälän sisällön osalta ei täytä potilasturvallisuuden vaatimuksia eikä palvele terveydenhuoltoa kokonaisuudessaan.

Tässä lausunnossa käytetään yleisnimitystä optikko tarkoittamaan myös optometristia, joita muutokset koskevat selkeämmin.

Miltä potilasryhmiltä rajoitukset optikon toiminnassa voidaan poistaa

Ammattihenkilöasetuksen rajoitteita optikon toiminnalle voi nykyään pitää tarpeettomina aiemmin komplikaatioita hoidetuilla taittovirhepotilailla, leikkauksen jälkeen oireettomilla karsastuspotilailla sekä monien muiden kajoavien silmätoimenpiteiden jälkeen, kun hoito katsotaan päättyneeksi ja

näkö on normaali. Myös silmäsairaat, jotka ovat hoidon ja seurannan piirissä, hyötyisivät rajoitusten poistosta.

Miltä potilasryhmiltä rajoituksia ei tule poistaa

Rajoituksia ei tule poistaa alle kahdeksanvuotiailta lapsilta. Syy on selkeä: lapsen näköjärjestelmä on vielä kehittymässä ja näköongelmien taustalla korostuvat lääketieteelliset syyt, joiden arvio vaatii kokemusta ja lääketieteellistä osaamista. Erityisesti tämä korostuu hyvin pienillä lapsilla.

Alan ammattijärjestö sekä koulutuksen järjestäjät tuovat kyselyssä tämän epävarmuuden esille. On selvää, että koulutuksen nykyinen sisältö ei anna valmiuksia toimia itsenäisesti pienten lasten kanssa. Alan kaupallinen toimialajärjestö Näe ry ei näe asiassa kuitenkaan ongelmaa. Onko kyseessä siis lähinnä kaupallinen intressi välittämättä potilasturvallisuudesta?

Rajoitteita ei tule poistaa potilailta, joiden näöntarkkuus lasikorjauksella on alentunut ilman tietoa sen syystä. Näissä tapauksissa taustalla on yleensä aina jokin elimellinen syy. Tämä voi olla entuudestaan tiedossa, jolloin asiasta on yleensä aina dokumentaatio.

Kun näöntarkkuuden lasku on uusi ja lasireseptin saisi optikolta, osa potilaista tyytyisi tilanteeseen, vaikka näkö tarkkuus olisi jäänyt heikoksi. Vastuu hakeutumisesta tutkimuksiin jäisi yksistään potilaalle, jolloin on varmaa, että osalla potilaista tarvittavat selvitykset viivästyvät. Nykykäytännön mukaan optikko ei voi luovuttaa lasireseptiä ja hänen tulee kehottaa potilasta hakeutumaan lääkäriin. Tämä on oikea ja potilaalle selkeä toimintatapa.

Miksi rajoituksista ei tule luopua

Rajoitusten poisto optikon toiminnasta tulisi varmuudella lisäämään optikon suorittamia oheistutkimuksia. Kyseessä ovat näöntarkastuksen yhteydessä otettavat lisätutkimukset, tavallisimmin silmänpohjakuvaus ja silmänpohjan valokerroskuvaus. Optikot käyttävät näitä tutkimuksia löytääkseen oireettomilta henkilöiltä mahdollisia silmäsairauksia tai poissulkeakseen niitä.

Tällaisten tutkimusten käytöstä seulonnassa ei ole näyttöä. Ne eivät ole hyödyllisiä kustannusten, resurssien tai terveyden näkökulmasta. Päinvastoin, viattomat löydökset korostuvat ja optikoiden suositukset hakeutua silmälääkärin vastaanotolle lisääntyvät, sillä optikoilla ei ole osaamista tulosten tulkintaan eikä myöskään lainsäädännöllistä oikeutta tehdä diagnoosia. Juuri ilmestyneessä kotimaisessa tutkimuksessa todetaan, että turha kuvantaminen lisää kustannuksia ja aiheuttaa

resurssitehottomuutta (Määttä ja kumpp. Suom Lääkäril 2025;80:e43301, Optometristien silmänpohjakuvauksista ei juuri terveyshyötyä).

Asetusmuutos lisäisi epäsuorasti perusterveydenhuollon kuormitusta, sillä osa potilaista hakeutuisi terveyskeskuslääkärin vastaanotolle saadakseen lähetteen julkiseen terveydenhuoltoon. Asetusmuutoksella kaavaillaan noin 1 miljoonan euron säästöä, mutta odotettavissa on kustannusten kasvu.

Suomen Erikoislääkäriyhdistys kannattaa hallitusneuvotteluissa ollutta alkuperäistä tavoitetta poistaa optikon rajoituksia silmälasien määrittämisestä itsenäisesti myös silmäleikkauksen jälkeen.

Suomen Erikoislääkäriyhdistys vastustaa ehdottomasti rajoitusten poistoa alle kahdeksanvuotiailta lapsilta ja niiden henkilöiden kohdalta, joiden näkö ei lasikorjauksella tule normaaliksi, ellei syy tähän ole aiemmin jo tiedossa. Nämä tilanteet aiheuttavat merkittävän potilasturvallisuusriskin, sillä kyseisten potilasryhmien näkötilanteen itsenäiseen arvioon tarvitaan lääketieteellistä osaamista, johon silmätautien erikoislääkärikoulutuksessakin kuluu yhteensä 5 vuotta lääkärin peruskoulutuksen jälkeen.

Optometristien koulutuksen tavoitteena on tuottaa optisen alan erityisosaajia, eikä se anna riittäviä valmiuksia toimia itsenäisesti silmäsairaiden, silmäleikattujen ja pienten lasten kanssa. Toiminta näiden potilasryhmien kanssa itsenäisesti edellyttäisi optometristien koulutuksen muutoksia ja merkittävää laajentamista. Asian järjestäminen oman osaamisen tarkkailulla ja omavalvonnalla ei riitä.

Lopuksi

Optisen alan toimijoilla on kaupallisia intressejä asiassa, koska asetusmuutos kytkeytyy vahvasti silmälasikauppaan. Terveystenhuollon ammattihenkilöistä annetun asetuksen 16 §:n kumoamista harkittaessa tulee huomioida tämä taloudellinen sidonnaisuus.

Koska asetuksen osamuutokset eivät näyttäisi olevan mahdollisia, asetuksen 16 §:n rajoituksia ei tule tässä vaiheessa kumota. Asia tulee valmistella kokonaan uudestaan ja sovittaa tulevaan kokonaisuudistukseen. Lisäksi asiassa tarvittaisiin seurantaa ja ehdotamme, että siihen perustetaan lääketieteellistä ja optista osaamista sisältävä, taloudellisesti riippumaton seurantaryhmä, joka selvittää muutosten vaikutuksia ja mahdollisia riskejä.

Juntumaa Auli
Suomen Erikoislääkäriyhdistys ry